

Õiguskantsler

Ats Kübarsepp
Politsei- ja Piirivalveameti
Põhja prefektuur
ppa@politsei.ee

Teie nr

Meie 02.07.2024 nr 7-7/240931/2403921

Kontrollkäik Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri Tallinna arestimajja

Lugupeetud härra prefekt

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 2. mail 2024. aastal ette teatamata Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri Tallinna arestimaja (edaspidi: arestimaja). Nõunikud tutvusid arestimaja ruumide ja dokumentidega ning vestlesid töötajate ja kinnipeetutega.

Inimeste toimetamine arestimajja, nende asjade läbivaatus ning tervise esmane kontrollimine on nõuetekohaselt protokollitud. Kinnipidamise protokollides on esitatud vajalik teave nii kinnipidamise aluste kui ka kasutatud erivahendite kohta. Väärib kiitust arestimaja töötajate inimlik suhtumine kinnipeetutesse. Arestimajas on kasutusel ohutu riietus, mida antakse ennast vigastama kalduvatele kinnipeetutele nende oma riiete asemel, et inimene ei oleks kambris alasti. Kambrite hügieeninurkade jälgimisakende lükandkatted on suletud tabalukuga, nii nagu õiguskantsler on varem soovitanud. Arestimaja on varunud hügieenitarbeid ning kinnipeetutel on võimalik lisaks päevalehele lugeda ka raamatuid – neid on arestimajja varutud mitmes keeles. Rõõmustab see, et arestimaja töötajad kasutavad välismaalastest kinnipeetutega suheldes vajaduse korral tõlkeaparaate. Hangitud on arvuti, mille vahendusel saavad kinnipeetud soovi korral tutvuda seaduste, kohtupraktika ja õiguskantsleri seisukohtadega ning esitada avaldusi õiguskantslerile.

Ilmnes ka puudusi. Pidev videovalve kambrites ei taga kinnipeetute privaatsust. Lähedastele helistamiseks peab kinnipeetul olema kõnekaart, mida arestimajas ei müüda. Kinnipeetute sõnul ei saa nad telefoniga rääkida privaatselt, sest ametnik viibib helistamise juures. Kõik küsitletud kinnipeetud ütlesid, et pidid end arestimajja saabumisel läbivaatuseks alasti võtma. Kambriaknad on seestpoolt kaetud metallvõrguga, mis võib takistada loomuliku valguse sissepääsu kambrisse.

Videovalve kambrites

Arestimaja kambrites on sisse seatud pidev videovalve.

Videovalvet võib kambris rakendada ainult siis, kui see on konkreetse kinnipeetu puhul vältimatult vajalik (vt nt 2023. aasta [Pärnu](#), 2020. aasta [Rakvere](#) ning 2018. aasta [Kuressaare](#) ja [Kärdla](#) arestimajadesse tehtud kontrollkäikude kokkuvõtted). Videojälgimist tuleb kaaluda iga kinnipeetu puhul eraldi. Kambris võib videovalvet kasutada üksnes siis, kui see on vajalik näiteks kinnipeetu tervisliku seisundi jälgimiseks. Terviserike võib kergesti tekkida näiteks [joobes kinnipeetul](#), kelle

Õiguskantsleri Kantsleile

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

jälgimiseks on videovalve kasutamine ja ka inimese seisundi korrapärane vahetu kontroll põhjendatud või lausa mõõdapäasmatu.

Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on rõhutanud, et videovalve vahendusel kambris toimuvat jälgiv ametnik peab olema kinnipeetuga samast soost (vt CPT 2019. aasta [raport Ühendkuningriigi kohta](#), p 32).

Kinnipeetud avaldasid kontrollkäigu ajal õiguskantsleri nõunikele rahulolematust videojälgimise üle. Selgus, et mitmed kinnipeetud saabusid väärtegade eest aresti kandma otse vanglast pärast vanglakaristuse kandmist. Erinevalt arestimajast ei ole vanglakambrites valvekaameraid. Naissoost arestialune selgitas nõunikele, et videovalve tõttu magab ta öösiti riietega. Riieteta magamine on videovalve all olevas kambris ebameeldiv, sest jälgimismonitoride taga on ka meessoost ametnikke.

Kinnipeetute läbivaatused

Arestimajja saabuvad kinnipeetud peavad läbivaatusel lahti riietama alakeha ning palja alakehaga kükitama. Läbivaatus toimub videovalvega läbivaatusruumis, kus arvuti taga töötavad mitmed ametnikud. Läbivaatuseks suunatakse inimene läbivaatusruumi nurka, mis ei ole ülejäänud ruumist ega valvekaamera vaateväljast ühelgi viisil eraldatud. Nurk on põrandal tähistatud halli ruuduga, sest jälgimismonitoril on see ala hägustatud. Nõunikega vesteldes kinnitasid kõik kinnipeetud, et läbivaatusel tuli neil alakeha lahti riietada ja kükitada. Viidati, et mõnel läbivaatusel pidi kinnipeetu end ka täielikult lahti riietama.

Lahtiriietamisega läbivaatus on väga intensiivne meede, mis riivab kinnipeetu inimväärikust. CPT on rõhutanud, et alasti läbivaatus tehakse olenevalt kinnipeetu individuaalsest riskihinnangust (vt CPT 2023. aasta [raport Hollandi kohta](#), p 46; 2019. aasta [raport Tšehhi kohta](#), p 31). Alasti läbivaatuseks on alust üksnes siis, kui on põhjust eeldada, et kinnipeetu võib olla peitnud oma keha lähedale ohtlikke või tõendiks olevaid esemeid, mida muul viisil inimest läbi otsides ei pruugi leida. CPT on selgitanud, et alasti läbivaatust tohib rakendada ainult juhul, kui muul viisil läbivaatuse tegemine (nt visuaalselt, kompamise teel või elektrooniliste seadmete abil) ei ole võimalik või sellest ei piisa (vt CPT 2023. aasta [raport Portugali kohta](#), p 8). Alasti läbivaatust ei tohi rakendada ametniku suvast lähtudes, vaid see peab tuginema selgetele kirjalikele juhistele, millal võib inimest alasti läbi vaadata (vt CPT 2017. aasta [raport Läti kohta](#), p 37).

Palun jälgida, et ala, kus kinnipeetu end lahti riietab, ei jääks valvekaamera ega samas ruumis töötavate kõrvaliste inimeste vaatevälja. Selleks tuleb läbivaatuse ala ette panna sirm või vahesein. Alasti läbivaatuse rakendamisel tuleb jälgida, et kinnipeetav saaks lahti riietuda väärikust säästes ja järk-järgult, nii et osa kehast oleks alati kaetud. Ruumis peab viibima vähemalt kaks kinnipeetuga samast soost ametnikku. See tagab nii kinnipeetute kui ka ametnike kaitse (vt CPT 2022. aasta [raport Rumeenia kohta](#), p 52).

Telefonikõned ja privaatsus

[Arestimaja sisekorraeeskirja](#) (ASKE) § 52 lg 1 järgi võib kinnipeetu helistada omal kulul. Arestimajas on kinnipeetutel võimalik helistada Turbo kõnekaardiga. Kõnekaarti ei saa soetada arestimajas, mistõttu on selle omandamiseks vaid kaks võimalust: aresti kandmiseks arestimajja tulnud inimene võtab kõnekaardi kaasa või toovad kinnipeetule kõnekaardi tema lähedased. See eeldab, et kinnipeetul on lähedasi, kes aitavad tal kõnekaarti hankida ning et kinnipeetul on

võimalik neile oma soovist teada anda. Õiguskantsler on seda probleemi käsitlenud ka varem (vt 2020. aastal [Põhja prefektuuri kinnipidamiskeskuse arestimajja](#) tehtud kontrollkäigu kokkuvõte).

Palun võimaldada kinnipeetutel soetada arestimajas helistamiseks vajalik kõnekaart oma raha eest PPA abil.

Kontrollkäigul jäi selgusetuks, kuidas on korraldatud kahtlustatavana kinnipeetute helistamine arestimajas. Ametnike selgitused olid osaliselt vasturääkivad. Arestimaja teabegrupilt said nõunikud teada, et kahtlustatavana kinnipeetud saavad lähedastele helistada kinnipidamisel ning ka hiljem kinnipidamise jooksul, kuid selleks peavad nad esitama kirjaliku taotluse teabegrupile. Nädalavahetustel teabegrupp taotlusi lahendada ei saa, mistõttu tuleb sel ajal taotlus esitada valvegrupile, kes taotluse lahendab ning annab kinnipeetule võimaluse helistada. Arestimaja valvegrupi selgitustes oli aga viiteid sellele, et kahtlustatavana kinnipeetutel lubatakse helistada vaid üks kord kinnipidamisel ning arestimajas olles nad lähedastele enam helistada ei saa. Niisiis sai kinnitust kontrollkäigul kogutud teave selle kohta, et kahtlustatavana kinnipeetud saavad oma lähedasele helistada vaid üks kord kinnipidamisel.

Õiguskantsleri nõunikud vestlesid kahtlustatavana kinni peetud inimesega, kes selgitas, et ei saa kambris lugeda ajalehte, raamatuid ega õiguste deklaratsiooni, sest tal ei ole kaasas prille. Kinnipidamisel toimetati inimene alguses politseijaoskonda, kus tal lubati helistada abikaasale. Selles kõnes selgitas kinnipeetu abikaasale, et ta on viidud jaoskonda. Jaoskonnast viidi ta aga arestimajja, kus tal abikaasale helistada ei lubatud. Seega pole ta saanud oma asukohast abikaasat teavitada ega paluda, et talle arestimajja prillid toodaks.

Kinnipeetul peab olema võimalik algusest peale teavitada enda valitud inimest enda kinnipidamisest. See tähendab, et kinnipeetul on õigus valitud isikule teada anda ka oma tegelik asukoht. Lähedase teavitamise õiguse kasutamine tuleb alati registreerida ja lisada märke, mis kell ja kellele kinnipeetu helistas (vt CPT 2018. aasta [raport Bulgaaria kohta](#), p 31). Palun jälgige, et kõikidel arestimajja saabunud kinnipeetutel oleks võimalus lähedasi oma asukohast teavitada. Kinnipeetul peab olema võimalik telefonitsi oma lähedasele rahulikus tempos selgitada, kus ta viibib, milline on olukord, ning paluda tuua arestimajja vajalikke asju (nt kõnekaart, prillid).

Mitmed kinnipeetud rääkisid nõunikele, et lähedastele helistamise ajal viibib samas ruumis politseiametnik, kes kuulab telefonivestlust pealt. ASKE § 52 lõikes 1 on sätestatud, et kinnipeetule tagatakse telefonitsi edastatava sõnumi saladuse kaitse. Sõnumisaladuse kaitse on [põhiseadusega](#) (§ 43) tagatud õigus, millest võib teha erandeid vaid seadusega sätestatud juhtudel ja korras. Sestap ei tohi arestimaja ametnik olla kahtlustatavana kinnipeetute ja arestialuste telefonivestluste juures – kõned peavad olema privaatsed.

Invakamber

Liikumispuudega kinnipeetute jaoks on arestimajas sisse seatud invakamber. Kambri lävepakk on kambri poolt kallakuga, kuid teiselt poolt terava nurgaga. Seega võib ratastooliga inimesel olla keeruline kambrisse siseneda. Liikumine oleks mugavam, kui uksepakk oleks tasandatud või mõlemalt poolt kallakuga.

Metallvõrk kambriakende ees

Tallinna arestimaja kambriaknad on suured, kuid seestpoolt kaetud tiheda metallvõrguga, mis võib takistada loomuliku valguse sissepääsu kambrisse

Igas arestimaja kambri peab olema piisavalt loomulikku valgust. [Vangistusseaduse](#) (VangS) § 45 lõike 1 kohaselt peab kambri (sealhulgas arestimaja kambri) olema aken ja kunstlik valgustus. Majandus- ja taristuministri määruse „[Eluruumile esitatavad nõuded](#)“ § 3 lõikes 3 on sätestatud, et aken peab tagama ruumis piisava loomuliku valguse. Kehtivates õigusaktides ei ole kehtestatud objektiivseid näitajaid (nt konkreetne valgustugevus), milline peab olema kambri loomulik ja kunstlik valgustus. Sellest hoolimata on eluruumi valgustust võimalik hinnata nii-öelda olmetasandil.

[Erialakirjanduses](#) on öeldud, et päevavalgus vähendab stressi ja ärevust ning suurendab keskendumisvõimet. Sellel on ka otsene mõju inimese närvisüsteemile. Loomuliku valguse olulisust on õiguskantsler rõhutanud näiteks Tallinna Vanglale saadetud [soovituses](#) ning 2023. aasta Kuressaare ja Kärkla arestimajadesse tehtud [kontrollkäikude kokkuvõttes](#).

Ka CPT on öelnud, et kambrites peab olema piisavalt loomulikku valgust. Peale selle on CPT tauninud kambriakende katmist tiheda metallvõrguga (vt CPT 2024. aasta [raport Küprose kohta](#), p 153 ja 2019. aasta [raport Eesti kohta](#), p 36).

Palun eemaldada Tallinna arestimaja kambriakende ette pandud võrgud.

Ootan Teilt tagasisidet hiljemalt 02. septembriks 2024.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise